We wnętrzu Dworu Artusa, który był w XV wieku ówczesną reprezentacyjną siedzibą gdańskiego patrycjatu, znajduje się ogromnych rozmiarów piec kaflowy. Jest on największym renesansowym kaflowym piecem na świecie. Do jego budowy zużyto ponad pół tysiąca kafli, a jego wysokość odpowiada wysokości prawie czterech kondygnacji budynku mieszkalnego .

Został on wzniesiony na przełomie lat 1545/46 w północno-wschodnim narożniku Wielkiej Hali. Prace wykonał ówczesny mistrz zduński Georg Stelzner prawdopodobnie na zlecenie ówczesnych magnatów finansowych Pomorza - Loitzów, których herb znajduje się na jednym z kafli. Z racji swojej wielkości , piec pierwotnie był nazywany „Wielkim piecem”, później zaś, u schyłku XIXw., za sprawa historyka literatury Stanisława Tarkowskiego „Królem wszystkich pieców”.

Bryła pieca ma charakter wybitnie architektoniczny. Została założona na planie kwadratu o szerokości podstawy prawie 2,5metra i mierzy prawie 10,5 metra wysokości. Ukształtowana została w porządku renesansowym, lecz swą strzelistością nawiązuje do gotyku i świetnie komponuje się we wnętrzu wybudowanej w tym stylu hali. „Wieża pieca” składa się z cokołu i pięciu, następujących po sobie kondygnacji, każdorazowo oddzielonych dekoracyjnym gzymsem. Całość wieńczy korona. Wspaniałe kafle o reliefowym rysunku i bogatej kolorystyce zawierają interesujący program ikonograficzny o zróżnicowanej formie przedstawień.

Funkcja grzewcza pieca, nie miała jednak zasadniczego wpływu ma jego wybudowanie. Piec pełnił przede wszystkim rolę manifestu polityczny gdańszczan żyjących w XVI wieku. Nie wiadomo kto, nakazał autorowi zawrzeć program polityczny ówczesnych elit Gdańska. Wiadomo jednak, że symbolika pieca nawiązuje do rewolucji religijnej, która rozpalała umysły mieszkańców Gdańska XVIwieku.

Wykonany z kamienia cokół, ozdabiają medaliony z męskimi głowami oraz płyciny przedstawiające wizerunki duchownych - mnicha i mniszki z pucharami w dłoniach, a w ich sąsiedztwie pary błazna i kuglarki – symbolizującymi frywolność i grzech. W ten sposób Gdańszczanie poddali krytyce ówczesny kościół katolicki.

Powyżej w trzech dolnych kondygnacjach umieszczono kafle portretowe przedstawiające europejskich władców obozu katolickiego, między innymi arcyksięcia austriackiego Ferdynanda z żoną Anna Jagiellonką i z obozu luterańskiego, w tym Jana Fryderyka Wspaniałomyślnego i Filipa Helskiego). Stanowi to o tolerancji religijnej ówczesnego patrycjatu z prośbą o uznanie nowej religii skierowaną do ówczesnego króla polskiego Zygmunta Starego.

Na kolejnych dwóch wyższych kondygnacjach umieszczono kafle o zwiększonych rozmiarach z wyobrażeniami alegorii czterech cnót: Roztropności, Poznania, Cierpliwości, Czystości i Wierności. Stanowiły one dla gdańszczan wzór postępowania. Nagrodą za cnotliwość było szczęście w świecie niebiańskim. Rolę łącznika między sferą nieba i ziemi pełniły planety Wenus i Księżyc – pokazane na piecu jako kobiety. Obok postaci alegorycznych przedstawiono w tej części pieca bohaterkę biblijną Jael oraz trzykrotnie bohaterkę rzymską Lukrecję, utożsamiana z idealnym dla gdańska systemem republikańskim.

Całość pieca wieńczy korona składająca się z triady herbowej w postaci półkolistych płycin zawierających herby: Polski, Gdańska i Prus Królewskich. Symbolizuje to jedność polityczną tych trzech podziałów zgodnie z ówczesnym protokołem.

W piecu zaprzestano grzać z końcem XVIIw. Piec przetrwał 400lat. Został częściowo rozebrany w obawie przed zniszczeniami wojennymi w 1943r. i ponownie odbudowany w 1995r. po 50 latach od jego zniszczenia.

CIEKAWOSTKI.
Georg Stenzeler za swoje dzieło otrzymał nie tylko gratyfikację finansową. Dodatkowo został zaproszony w szeregi Ław św. Rajnolda oraz Malborskiej. Dla rzemieślnika była to ogromna nobilitacja. Jednak związki jego z bractwami szybko się skończyły z uwagi na brak płacenia składek.

ZNISZCZENIE I ODBUDOWA.

W 1943r. niemieccy konserwatorzy, nie wierzący już wówczas w zwycięstwo Niemiec, zinwentaryzowani piec, rozebrali dwie górne kondygnacje i przewieźli je do klasztoru w Kartuzach. Trzy dolne, nie wywiezione w 1945r. uległy zniszczeniu wskutek działań wojennych i zawalenia się sklepień Dworu Artusa. W 1977r. Urząd Konserwatorski w Gdańsku otrzymał z Niemiec inwentaryzację konserwatorską, umożliwiająca jego odtworzenie.
Ocalało 235 kafli, 200 odzyskano scalając ocalałe fragmenty, 80 zrekonstruowano. Wszystkie umieszczono w odbudowanym po 50 latach piecu.
Powrót pieca na swoje historyczne miejsce stał się możliwy dzięki wiedzy i talentowi zespołu złożonego z konserwatorów o wielu specjalnościach, a także artystów-ceramików, architektów, konstruktorów i historyków sztuki.
Wykluczono funkcje grzewcza pieca i narażenia na wilgoć. Projekt zakładał możliwość demontażu. Obecnie stoi na betonowych belek stalowych i ceglanym fundamencie. Na nim stoi lekka konstrukcja stalowa, odpowiadająca formie pieca. Kafle są w stalowych ramkach z uchwytami, łatwe do demontażu.

LEGENDA O SOWIZDRZALE
Elementem dodanym w późniejszych wiekach jest kamienna płyta z rzeźbiona postacią Dyla Sowizdrzała, który według literatury XVIIIw. jako flamandzki wywiadowca w przebraniu błazna bywał w Dworze Artusa.
Z kaflem Sowizdrzałowym związany jest też ludyczny gdański żart. Odwiedzających po raz pierwszy Dwór Artusa proszono o objęcie podstawy Wielkiego Pieca rozpostartymi rękoma. Gdy delikwent daremnie trudził się, by dostatecznie rozciągnąć ramiona, mimowolnie przyciskał usta do postaci Sowizdrzała. Kończyło się to salwą stałych bywalców Dworu, nie bez powodu – kafel przedstawiał Dyla oglądającego w lustrze swe nagie pośladki.

JAEL
Jael – postać biblijna ze Starego Testamentu. Kobieta z nomadyjskiego plemienia Kenitów, żona Chebera. Sisera. Dowódca armii Kananejczyków, po przegranej bitwie z Izraelitami, uciekł i skrył się w namiocie Jaeli. Gdy zasnął, Jael zabiła go, przebijając jego skroń palikiem od namiotu.

LUKRECJA
Heroiczna śmierć Lukrecji (została zgwałcona przez syna swata, despotycznego monarchę Tarkumiusza, i nie mogąc znieść hańby popełniła samobójstwo). Przyczyniała się do powstania republiki rzymskiej. (Wg. legendy jej krzywda miała stać się bezpośrednią przyczyna wybuchu powstania pod wodzą Brutusa, które w 509 .r p.n.e. doprowadziło do obalenia monarchii i utworzenia republiki)